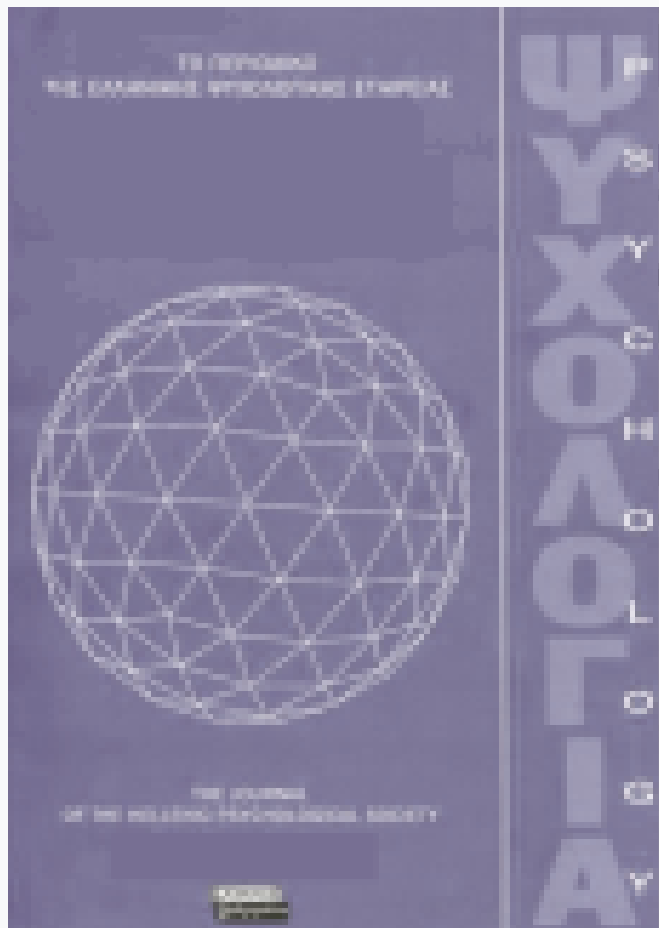

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 6, No 2 (1999)

Cognitive models of stereotype change: The role of the typicality of exemplars

Αλεξάνδρα Χατζή, Miles Hewstone

doi: [10.12681/psy_hps.24322](https://doi.org/10.12681/psy_hps.24322)

Copyright © 2020, Αλεξάνδρα Χατζή, Miles Hewstone

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Χατζή Α., & Hewstone, M. (2020). Cognitive models of stereotype change: The role of the typicality of exemplars. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 6(2), 213–220. https://doi.org/10.12681/psy_hps.24322

Γνωστικά μοντέλα αλλαγής στερεοτύπων: Ο ρόλος της τυπικότητας των υποδειγμάτων

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΧΑΝΤΖΗ

MILES HEWSTONE*

Πανεπιστήμιο Πατρών

*University of Wales, College of Cardiff, UK

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των προβλέψεων που απορρέουν από τα γνωστικά μοντέλα αλλαγής των στερεοτύπων. Εξετάστηκε η επίδραση του τρόπου διασποράς των μη επιβεβαιωτικών για το στερεότυπο πληροφοριών ("συγκεντρωμένες" σε λίγα ή "διάσπαρτες" σε πολλά υποδείγματα) και του αριθμού των υποδειγμάτων ("μικρή" ή "μεγάλη" ομάδα υποδειγμάτων) στις στερεοτυπικές αποκρίσεις, χρησιμοποιώντας ένα 2 X 2 σχέδιο μεταξύ ομάδων. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν την "πρωτοτυπική εκδοχή" του μοντέλου των υποτύπων, αλλά περιορίζονται μόνο στη συνθήκη μικρής ομάδας υποδειγμάτων. Συζητείται η πιθανότητα, η γνωστική υπερφόρτωση που δημιουργείται από το μεγάλο αριθμό υποδειγμάτων να οδηγήσει σε επιλεκτική επεξεργασία των επιβεβαιωτικών πληροφοριών.

Λέξεις κλειδιά: Στερεότυπα, τυπικότητα, υποδείγματα.

Σύμφωνα με τη γνωστική προσέγγιση στην Κοινωνική Ψυχολογία, τα στερεότυπα αποτελούν γνωστικές δομές που περιέχουν τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις και τις προσδοκίες που έχει ένα άτομο για μια ομάδα (Hamilton & Trolie, 1986, σ. 133) και θεωρούνται προϊόν της γνωστικής διαδικασίας της κατηγοριοποίησης που απλοποιεί την επεξεργασία πληροφοριών. Ένα στερεότυπο είναι αποτέλεσμα της σύνδεσης ενός συνόλου πεποιθήσεων με μια κοινωνική κατηγορία και εμπεριέχει προσδοκίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές των μελών μιας ομάδας, οι οποίες κατευθύνουν την επεξεργασία νέων πληροφοριών που αφορούν τόσο την ομάδα στο σύνολό της όσο και τα συγκεκριμένα μέλη της (Hamilton & Sherman, 1994). Τα στερεότυπα μπορεί να οδηγήσουν σε μονομερή και μεροληπτική ερμηνεία των νέων πληροφοριών, έτσι ώστε να φαίνεται ότι αυτές

επιβεβαιώνουν το στερεότυπο. Επίσης, κάτω από κατάλληλες συνθήκες (π.χ., γνωστική υπερφόρτωση, έλλειψη κινήτρων) οι πληροφορίες που επιβεβαιώνουν το στερεότυπο τυχαιούνται μεγαλύτερης προσοχής από τις πληροφορίες που αντιβαίνουν στο στερεότυπο (Macrae, Hewstone, & Griffiths, 1993). Η μονομερής και μεροληπτική επεξεργασία των νέων πληροφοριών έχει ως αποτέλεσμα την "αντίσταση" των στερεοτύπων σε προσπάθειες αλλαγής τους.

Με δεδομένο ότι τα στερεότυπα είναι διαδεδομένα, αλλάζουν δύσκολα και έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις (όπως προκατάληψη, συμπεριφορά διάκρισης), είναι πολύ σημαντικό να εντοπιστούν τόσο οι τρόποι με τους οποίους αλλάζουν τα στερεότυπα, όσο και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες η αλλαγή των στερεοτύπων είναι εφικτή. Τα τελευταία 15 χρόνια έχουν γίνει αρκετές έρευνες, στο πλαίσιο

της γνωστικής προσέγγισης, που έχουν συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των διαδικασιών που εμπλέκονται στην αλλαγή των στερεοτύπων. Πιο συγκεκριμένα, έχουν προταθεί 3 μοντέλα για την αλλαγή των στερεοτύπων που επικεντρώνονται στο ρόλο που παίζει η επεξεργασία των μη επιβεβαιωτικών για το στερεότυπο πληροφοριών.

Σύμφωνα με το *λογιστικό μοντέλο* (Rothbart, 1981) η αλλαγή των στερεοτύπων γίνεται σταδιακά. Κάθε μια μη επιβεβαιωτική πληροφορία προκαλεί μικρή αλλαγή στο στερεότυπο και η αθροιστική επιρροή των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών επιφέρει τη σταδιακή αλλαγή του στερεοτύπου. Επομένως, σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, η έκταση της αλλαγής του στερεοτύπου είναι ευθέως ανάλογη του αριθμού των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών στις οποίες εκτίθεται το άτομο, δηλαδή όσο πιο πολλές οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες τόσο πιο μεγάλη η αλλαγή του στερεοτύπου. Σύμφωνα με το *μοντέλο της μεταστροφής* (Rothbart, 1981), τα στερεότυπα αλλάζουν ριζικά όταν απαντώνται περιπτώσεις δραματικής μη επιβεβαίωσης ή καλύτερα διάψευσης του στερεοτύπου. Αυτό το μοντέλο προβλέπει ότι η αλλαγή ενός στερεοτύπου είναι εφικτή όταν όλες οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες είναι συγκεντρωμένες σε λίγα μεμονωμένα μέλη της ομάδας, τα οποία φυσικά διαψεύδουν με ακραίο τρόπο το στερεότυπο. Σύμφωνα με το *μοντέλο των υποτύπων* (Brewer, Dull, & Lui, 1981. Taylor, 1981), τα στερεότυπα αποτελούν ιεραρχικές δομές. Οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες οδηγούν το άτομο να κάνει διακρίσεις μεταξύ των μελών της στερεοτυποποιημένης ομάδας με αποτέλεσμα να δημιουργούνται υπότυποι. Δηλαδή υποκατηγορίες μελών με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Αν οι υπότυποι που θα δημιουργηθούν είναι πολλοί και ισχυροί (π.χ., χρησιμοποιούνται συχνά, διαφέρουν πολύ μεταξύ τους), μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την άμβλυνση ή και διάλυση των πεποιθήσεων που υπάρχουν για την υπερκείμενη κατηγορία, δηλαδή να οδηγήσουν σε ουσιαστική αλλαγή ή και διάλυση του στερεοτύπου. Σπάνια όμως έχει βρεθεί κάτι τέτοιο. Συνήθως, οι ακραίες μη επιβεβαιωτικές περιπτώσεις απομονώνονται σε έναν ή περισσότε-

ρους υπότυπους, αφήνοντας το στερεότυπο για την υπερκείμενη κατηγορία ανέγγιχτο. Επομένως, σύμφωνα με το μοντέλο των υποτύπων, η αλλαγή του στερεοτύπου είναι εφικτή όταν οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες είναι διάσπαρτες σε πολλά μέλη της στερεοτυποποιημένης ομάδας, ώστε να μην υπάρχει η δυνατότητα σαφούς και ισχυρής υποτυποποίησης.

Τα αποτελέσματα των αρχικών ερευνών που έγιναν για τον έλεγχο των προβλέψεων που απορρέουν από τα παραπάνω τρία μοντέλα δεν έδιναν καθόλου σαφή εικόνα: άλλα ήταν σύμφωνα με τις προβλέψεις του μοντέλου της μεταστροφής (Gurwitz & Dodge, 1977. Hewstone, Johnston, & Aird, 1992) και άλλα σύμφωνα είτε με τις προβλέψεις του λογιστικού μοντέλου είτε του μοντέλου των υποτύπων, υπό συγκεκριμένες συνθήκες (Weber & Crocker, 1983). Όμως, τα αποτελέσματα των πρόσφατων ερευνών (Hantzi, 1995. Hewstone, 1994. Hewstone, Macrae, Griffiths, Milne, & Brown, 1994. Johnston & Hewstone, 1992. Johnston, Hewstone, Pendry, & Frankish, 1994) δίνουν μια σαφέστερη εικόνα που είναι συμβατή με το μοντέλο των υποτύπων και πιο συγκεκριμένα με τη λεγόμενη *πρωτοτυπική εκδοχή του μοντέλου των υποτύπων* (Johnston & Hewstone, 1992). Στηριζόμενοι σε έρευνες που δείχνουν ότι η γενίκευση χαρακτηριστικών από ένα μέλος μιας κατηγορίας στην κατηγορία στο σύνολό της είναι μεγαλύτερη όταν πρόκειται για ένα τυπικό παρά για ένα μη τυπικό μέλος (Rothbart & John, 1985. Rothbart & Lewis, 1988. Rothbart, Sriram, & Davis-Stitt, 1996), οι Johnston και Hewstone (1992) υπέθεσαν ότι οι μη επιβεβαιωτικές για το στερεότυπο πληροφορίες είναι πιο πιθανό να συνδεθούν με το στερεότυπο (με αποτέλεσμα την άμβλυνση ή και την αλλαγή του) όταν αυτές ενσωματώνονται στη συμπεριφορά ενός κατά τα άλλα πρωτοτυπικού μέλους της στερεοτυποποιημένης ομάδας. Διερεύνησαν, λοιπόν, την υπόθεση ότι οι χαμηλές στερεοτυπικές αποκρίσεις των ατόμων στις συνθήκες όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες είναι διάσπαρτες σε πολλά μέλη (ή αλλιώς "υποδείγματα") της ομάδας, ίσως οφείλονται στη μεγαλύτερη προσλαμβανόμενη τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υπο-

δειγμάτων αυτών των συνθηκών, σε σχέση μ' εκείνα των συνθηκών όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες συγκεντρώνονται σε μεμονωμένα μέλη, τα οποία προσλαμβάνονται ως λιγότερο τυπικά. Η υπόθεση αυτή επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα των ερευνών των Johnston και Hewstone (1992) και Hantzi (1995).

Όμως, τίθεται το εξής ερώτημα (βλ. Hewstone, 1994. Hewstone et al., 1994): Οι χαμηλές στερεοτυπικές αποκρίσεις στις συνθήκες διάσπαρτων μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών οφείλονται αποκλειστικά στη μεγαλύτερη προσλαμβανόμενη τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων αυτών των συνθηκών ή και στο γεγονός ότι αυτές οι συνθήκες (όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες εμφανίζονται στην πλειοψηφία των μελών της ομάδας) διαφέρουν από τις συνθήκες συγκεντρωμένων μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών (όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες εμφανίζονται σε μια μειονότητα των μελών της ομάδας) ως προς τον αριθμό των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων;

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση αυτού του ερωτήματος. Για το σκοπό αυτό, εξετάστηκε η επίδραση τόσο της διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών ("συγκεντρωμένες" - "διάσπαρτες") όσο και του αριθμού των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων ("μικρή" - "μεγάλη ομάδα") στις στερεοτυπικές αποκρίσεις των ατόμων, με τη χρήση ενός πειραματικού σχεδίου 2 X 2 μεταξύ των ατόμων. Οι βασικές υποθέσεις ήταν οι εξής:

1) Αν ισχύει η πρωτοτυπική εκδοχή του μοντέλου των υποτύπων, οι στερεοτυπικές αποκρίσεις θα είναι χαμηλότερες στις διάσπαρτες απ' ό,τι στις συγκεντρωμένες συνθήκες, και αυτή η διαφορά θα διαμεσολαβείται από την τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων.

2) Αν ισχύει μια εκδοχή του λογιστικού μοντέλου, δηλαδή αν η αλλαγή των στερεοτύπων είναι ανάλογη με τον αριθμό των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων, οι στερεοτυπικές αποκρίσεις θα είναι χαμηλότερες στη συνθήκη της "μεγάλης" απ' ό,τι στη συνθήκη της "μικρής" ομάδας.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Στην κυρίως έρευνα έλαβαν μέρος 72 συμμετέχοντες 53 φοιτήτριες και 19 φοιτητές, ηλικίας 18-22 ετών, των Πανεπιστημίων Πατρών και Αθηνών.

Υλικό

Το υλικό ετοιμάστηκε με βάση τα αποτελέσματα τριών προκαταρκτικών ερευνών.

Στην 1η προκαταρκτική έρευνα, 39 φοιτητές/τριες απάντησαν γραπτώς στις εξής 2 ανοιχτές ερωτήσεις: α) Φανταστείτε έναν τυπικό φοιτητή Τμήματος Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ). Τι εικόνα έχετε γι' αυτόν: Τι τον χαρακτηρίζει: β) Ποια χαρακτηριστικά σίγουρα δεν έχει ένας φοιτητής Η/Υ, δηλαδή θα ήταν εντελώς αντίθετα με την εικόνα που έχετε γι' αυτόν: Η ανάλυση περιεχομένου των απαντήσεων ανέδειξε 50 χαρακτηριστικά.

Στη 2η προκαταρκτική έρευνα, ζητήθηκε από 55 φοιτητές/τριες να πουν σε ποιο βαθμό το καθένα από τα 50 χαρακτηριστικά ταιριάζει με την εικόνα που έχουν για τον τυπικό φοιτητή Η/Υ, χρησιμοποιώντας μια 7-βάθμια κλίμακα (πάρα πολύ=7, καθόλου=1). Επιλέγησαν τα 2 πλέον επιβεβαιωτικά χαρακτηριστικά (ΕΧ), δηλ. με τους υψηλότερους μέσους όρους (π.χ., ερευνητικός), τα 2 πλέον μη επιβεβαιωτικά χαρακτηριστικά (ΜΕΧ), δηλ. με τους χαμηλότερους μέσους όρους (π.χ., ασχολείται με την ποίηση) και 6 άσχετα χαρακτηριστικά (ΑΧ), δηλαδή χαρακτηριστικά που δεν είναι συνδεδεμένα με το στερεότυπο των φοιτητών Η/Υ, με μέσους όρους περί το μέσον της κλίμακας (π.χ., αθλείται). Για κάθε ένα από τα ΕΧ και ΜΕΧ δημιουργήθηκαν 12 προτάσεις και για κάθε ένα από τα ΑΧ 8 προτάσεις, που περιέγραφαν συμπεριφορικές εκδηλώσεις των αντίστοιχων χαρακτηριστικών. Έτσι δημιουργήθηκαν συνολικά $(2 \times 12) + (2 \times 12) + (6 \times 8) = 96$ προτάσεις.

Στην 3η προκαταρκτική έρευνα, ζητήθηκε από 68 φοιτητές/τριες να εκτιμήσουν σε ποιο βαθμό η κάθε μια πρόταση εκφράζει επιτυχώς

την έννοια του αντίστοιχου χαρακτηριστικού.

Για κάθε ένα από τα ΕΧ και ΜΕΧ επελέγησαν οι 6 και για κάθε ένα από τα ΑΧ οι 4 πλέον επιτυχείς προτάσεις (δηλαδή με τους υψηλότερους Μ.Ο.). Για παράδειγμα, για το ΕΧ "ερευνητικός" μία από τις προτάσεις ήταν "όταν επεξεργάζεται ένα θέμα, εξαντλεί όλες τις πηγές πληροφοριών πριν καταλήξει σε συμπεράσματα", για το ΜΕΧ "ασχολείται με την ποίηση" μία από τις προτάσεις ήταν "παρακολουθεί με ενδιαφέρον τα νέα ρεύματα στη νεοελληνική ποίηση" και για το ΑΧ

"αθλείται" μία από τις προτάσεις ήταν "πηγαίνει τακτικά στο γυμναστήριο της γειτονιάς του". Το τελικό σύνολο των προτάσεων που χρησιμοποιήθηκε στην κυρίως έρευνα ήταν $(2ΕΧ \times 6) + (2ΜΕΧ \times 6) + (6ΑΧ \times 4) = 48$. Με βάση αυτές τις προτάσεις, γράφτηκαν οι περιγραφές των μελών των ομάδων, χρησιμοποιώντας ένα συγκεκριμένο αλγόριθμο για κάθε συνθήκη (Πίνακας 1), ώστε η ποσότητα και η αναλογία των πληροφοριών να είναι ίδιες σε όλες τις συνθήκες.

Πίνακας 1
Αλγόριθμος κατανομής των πληροφοριών σε κάθε μέλος ανά συνθήκη

Μικρή ομάδα - Συγκεντρωμένες ΜΕΧ								Μικρή ομάδα - Διάσπαρτες ΜΕΧ							
ΑκΜΕΥ				ΜεΕΥ				ΜεΜΕΥ				ΑΥ			
1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΕ	ΜΕ	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α

Μεγάλη ομάδα - Συγκεντρωμένες ΜΕΧ															
ΑκΜΕΥ								ΜεΕΥ							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε
ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α
ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α

Μεγάλη ομάδα - Διάσπαρτες ΜΕΧ															
ΜεΜΕΥ								ΑΥ							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	ΜΕ	Α	Α	Α	Α
Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Ε	Α	Α	Α	Α
Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α	Α

Σημείωση: ΜΕ: μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες, Ε: επιβεβαιωτικές πληροφορίες, Α: άσχετες πληροφορίες, ΑκΜΕΥ: ακραία μη επιβεβαιωτικά υποδείγματα, ΜεΕΥ: μέτρια επιβεβαιωτικά υποδείγματα, ΜεΜΕΥ: μέτρια μη επιβεβαιωτικά υποδείγματα και ΑΥ: άσχετα υποδείγματα.

Διαδικασία

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κατανεμήθηκαν εξίσου και με τυχαίο τρόπο στις τέσσερις πειραματικές συνθήκες. Τους ειπώθηκε ότι η έρευνα αφορούσε το πώς βλέπει ο φοιτητικός πληθυσμός τους φοιτητές διάφορων ειδικοτήτων. Οι γραπτές οδηγίες έλεγαν ότι θα τους δοθούν πληροφορίες για κάποια μέλη μιας συγκεκριμένης κατηγορίας φοιτητών, των φοιτητών των Τμημάτων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών (Η/Υ), που είχαν υποτίθεται προκύψει από συνεντεύξεις με φοιτητές Η/Υ. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να διαβάσουν προσεκτικά τις πληροφορίες, να δημιουργήσουν μια εικόνα για τον καθένα φοιτητή, αλλά και για την ομάδα στο σύνολό της και μετά να απαντήσουν σε κάποιες ερωτήσεις.

Εξαρτημένες μετρήσεις. Οι συμμετέχοντες έπρεπε να εκτιμήσουν σε ποιο βαθμό (πάρα πολύ=7, καθόλου=1) το κάθε μέλος της ομάδας φοιτητών Η/Υ αποτελεί τυπικό υπόδειγμα των φοιτητών Η/Υ με βάση την εικόνα που έχουν γι' αυτούς στο σύνολό τους και σε ποιο βαθμό (πάρα πολύ=7, καθόλου=1) το καθένα από τα 10 χαρακτηριστικά (2EX, 2MEX και 6AX) χαρακτηρίζει τους φοιτητές Η/Υ στο σύνολό τους.

Αποτελέσματα

Στερεοτυπικές αποκρίσεις

Οι εκτιμήσεις για τα άσχετα χαρακτηριστικά δεν παρουσιάζουν θεωρητικό ενδιαφέρον, αλλά

και η ανάλυση έδειξε ότι δε διέφεραν μεταξύ των συνθηκών. Ο μέσος όρος (Μ.Ο.) των εκτιμήσεων για τα δύο ΜΕΧ αφαιρέθηκε από το Μ.Ο. των εκτιμήσεων για τα δύο ΕΧ και προέκυψε ένας δείκτης στερεοτυπικών αποκρίσεων. Όσο χαμηλότερος είναι αυτός ο δείκτης τόσο χαμηλότερες είναι οι στερεοτυπικές αποκρίσεις των ατόμων. Η ανάλυση διακύμανσης (2×2 μεταξύ ατόμων, βλ. Πίνακα 2) έδειξε ότι οι κύριες επιδράσεις των ανεξάρτητων μεταβλητών δεν ήταν στατιστικά σημαντικές. Η αλληλεπίδραση όμως μεταξύ του τρόπου διασποράς των ΜΕ πληροφοριών και του μεγέθους της ομάδας ήταν στατιστικά σημαντική, $F(1,68)=8.009$, $p=.006$. Η περαιτέρω ανάλυση της αλληλεπίδρασης, δηλαδή η ανάλυση των απλών κύριων επιδράσεων, έδειξε ότι οι στερεοτυπικές αποκρίσεις ήταν σημαντικά χαμηλότερες στη συνθήκη "διάσπαρτες" (Μ.Ο.=2.17) απ' ό,τι στη συνθήκη "συγκεντρωμένες" (Μ.Ο.=3.69), αλλά μόνο στη μικρή ομάδα, δηλαδή, οι προβλέψεις του μοντέλου των υποτύπων επιβεβαιώθηκαν, αλλά μόνο στη συνθήκη μικρής ομάδας. Επίσης, στη συνθήκη "διάσπαρτες", οι στερεοτυπικές αποκρίσεις ήταν σημαντικά χαμηλότερες στη μικρή (Μ.Ο.=2.17) σε σύγκριση με τη μεγάλη ομάδα (Μ.Ο.=3.31), δηλαδή, σ' αυτή τη συνθήκη, όχι μόνο δεν επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις του λογιστικού μοντέλου, αλλά συνέβη το ακριβώς αντίθετο.

Τυπικότητα των υποδειγμάτων

Οι Μ.Ο. των εκτιμήσεων των συμμετεχόντων

Πίνακας 2

Μέσοι όροι του δείκτη στερεοτυπικών αποκρίσεων και της τυπικότητας των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων ανά συνθήκη

	Μικρή ομάδα		Μεγάλη ομάδα	
	Συγκεντρωμένες	Διάσπαρτες	Συγκεντρωμένες	Διάσπαρτες
Δείκτης στερεοτυπικών αποκρίσεων	3.69	2.17	2.97	3.31
Τυπικότητα ΜΕ υποδειγμάτων	2.03	4.76	3.10	4.35

Συζήτηση

για την τυπικότητα των υποδειγμάτων αντανάκλυσαν με σχετική ακρίβεια το είδος των πληροφοριών που περιείχε η περιγραφή κάθε τύπου υποδείγματος (μέτρια επιβεβαιωτικά υποδείγματα - ΜεΕΥ: $M.O.=5.08$, μέτρια μη επιβεβαιωτικά υποδείγματα - ΜεΜΕΥ: $M.O.=4.56$, άσχετα υποδείγματα - ΑΥ: $M.O.=3.50$, ακραία μη επιβεβαιωτικά υποδείγματα - ΑκΜΕΥ: $M.O.=2.56$). Όσον αφορά τις εκτιμήσεις για την τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων (Πίνακας 2), η ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι η κύρια επίδραση του τρόπου διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών ήταν σημαντική, $F(1,68)=71.50$, $p=.000$. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα ΜεΜΕΥ της "διάσπαρτης" συνθήκης θεωρούνταν πιο τυπικά ($M.O.=4.56$) από τα ΑκΜΕΥ της "συγκεντρωμένης" συνθήκης ($M.O.=2.56$). Σημαντική όμως ήταν και η αλληλεπίδραση μεταξύ του τρόπου διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών και του μεγέθους της ομάδας, $F(1,68)=9.81$, $p=.003$. Η ανάλυση των απλών κύριων επιδράσεων έδειξε ότι η διαφορά της προσλαμβανόμενης τυπικότητας των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων μεταξύ "συγκεντρωμένης" και "διάσπαρτης" συνθήκης ήταν εντονότερη στη μικρή ($M.O._{συγκ}=2.03$ - $M.O._{διασπ}=4.76$) απ' ό,τι στη μεγάλη ομάδα ($M.O._{συγκ}=3.10$ - $M.O._{διασπ}=4.35$).

Ανάλυση διαμεσολάβησης

Όταν στην ανάλυση διακύμανσης με εξαρτημένη μεταβλητή το δείκτη στερεοτυπικών αποκρίσεων συμπεριελήφθη η τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων ως συμμεταβλητή, η αλληλεπίδραση μεταξύ του τρόπου διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών και του μεγέθους της ομάδας έπαψε να είναι σημαντική (το επίπεδο σημαντικότητας έπεσε από .006 σε .074). Αυτό σημαίνει ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ του τρόπου διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών και του μεγέθους της ομάδας οφείλεται στην προσλαμβανόμενη τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας είναι συνεπή με την πρωτοτυπική εκδοχή του μοντέλου των υποτύπων, αλλά περιορίζονται μόνο στη μικρή ομάδα. Πιο συγκεκριμένα, οι στερεοτυπικές αποκρίσεις είναι χαμηλότερες στη συνθήκη όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες είναι "διάσπαρτες" απ' ό,τι στη συνθήκη όπου είναι "συγκεντρωμένες", και αυτή η διαφορά διαμεσολαβείται από την προσλαμβανόμενη τυπικότητα των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων. Ένας λόγος που το τυπικό αυτό εύρημα περιορίζεται στη μικρή ομάδα, θα μπορούσε να είναι ότι η γνωστική υπερφόρτωση που δημιουργεί ο μεγάλος αριθμός των υποδειγμάτων έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της προσοχής των συμμετεχόντων πράγμα που ευνοεί την επιλεκτική επεξεργασία των επιβεβαιωτικών για το στερεότυπο πληροφοριών και τις στερεοτυπικές αποκρίσεις, ανεξάρτητα από τον τρόπο διασποράς των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών (Macrae, Hewstone, & Griffiths, 1993).

Η παρούσα έρευνα επίσης έδειξε ότι ο αριθμός των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων δεν επηρεάζει τις στερεότυπες αποκρίσεις, με τον τρόπο που προβλέπεται από μια εκδοχή του λογιστικού μοντέλου (βασισμένη στον αριθμό των μη επιβεβαιωτικών υποδειγμάτων και όχι στον αριθμό των μη επιβεβαιωτικών πληροφοριών). Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι στη συνθήκη όπου οι μη επιβεβαιωτικές πληροφορίες ήταν διάσπαρτες, οι στερεοτυπικές αποκρίσεις ήταν σημαντικά χαμηλότερες στη μικρή σε σχέση με τη μεγάλη ομάδα, όπου τα μη επιβεβαιωτικά υποδείγματα ήταν διπλάσια, δηλαδή, σ' αυτή τη συνθήκη, όχι μόνο δεν επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις του λογιστικού μοντέλου, αλλά συνέβη το ακριβώς αντίθετο, κάτι που πιθανόν υποδηλώνει κάποιο φαινόμενο μειονοτικής επιρροής, που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης.

Βιβλιογραφία

- Brewer, M. B., Dull, V., & Lui, L. (1981). Perceptions of the elderly: Stereotypes as

- prototypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 656-670.
- Gurwitz, S. B., & Dodge, K. A. (1977). Effects of confirmations and disconfirmations on stereotype-based attributions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 495-500.
- Hamilton, D. L., & Sherman, J. W. (1994). Stereotypes. In R. S. Wyer Jr., & T. K. Srull (Eds.), *Handbook of social cognition* (2nd ed.) (Vol. 2, pp. 1-68). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Hamilton, D. L., & Trolie, T. K. (1986). Stereotypes and stereotyping: An overview of the cognitive approach. In J. F. Dovidio & S. L. Gaertner (Eds.), *Prejudice, discrimination, and racism* (pp. 127-163). Orlando, FL: Academic.
- Hantzi, A. (1995). Change in stereotypic perceptions of familiar and unfamiliar groups: The pervasiveness of the subtyping model. *British Journal of Social Psychology*, 34, 463-477.
- Hewstone, M. (1994). Revision and change of stereotypic beliefs: In search of the elusive subtyping model. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (Vol. 5, pp. 69-109). Chichester, UK: Wiley.
- Hewstone, M., Johnston, L., & Aird, P. (1992). Cognitive models of stereotype change: Perceptions of homogeneous and heterogeneous groups. *European Journal of Social Psychology*, 22, 235-250.
- Hewstone, M., Macrae, C. N., Griffiths, R., Milne, A., & Brown, R. J. (1994). Cognitive models of stereotype change: Measurement, development, and consequences of subtyping. *Journal of Experimental Social Psychology*, 30, 505-526.
- Johnston, L., & Hewstone, M. (1992). Cognitive models of stereotype change: Subtyping and the perceived typicality of disconfirming group members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 28, 360-386.
- Johnston, L., Hewstone, M., Pendry, L., & Frankish, C. (1994). Cognitive models of stereotype change: Motivational and cognitive influences. *European Journal of Social Psychology*, 24, 237-266.
- Macrae, C. N., Hewstone, M., & Griffiths, R. J. (1993). Processing load and memory for stereotype-based information. *European Journal of Social Psychology*, 23, 77-87.
- Rothbart, M. (1981). Memory processes and social beliefs. In D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior* (pp. 145-181). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rothbart, M., & John, O. P. (1985). Social categorization and behavioral episodes: A cognitive analysis of the effects of intergroup contact. *Journal of Social Issues*, 41, 81-104.
- Rothbart, M., & Lewis, S. (1988). Inferring category attributes from exemplar attributes: Geometric shapes and social categories. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 861-872.
- Rothbart, M., Sriram, N., & Davis-Stitt, C. (1996). The retrieval of typical and atypical category members. *Journal of Experimental Social Psychology*, 32, 309-336.
- Taylor, S. E. (1981). A categorization approach to stereotyping. In D. L. Hamilton (Ed.), *Cognitive processes in stereotyping and intergroup behavior* (pp. 83-114). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Weber, R., & Crocker, J. (1983). Cognitive processes in the revision of stereotypic beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 961-977.

Cognitive models of stereotype change: The role of the typicality of exemplars

ALEXANDRA HANTZI & MILES HEWSTONE*

*University of Patras, Greece & *University of Wales, College of Cardiff, UK*

ABSTRACT The aim of the present research was to explore predictions based on cognitive models of stereotype change. The effect of the distribution of disconfirming information ("concentrated" in a few or "dispersed" across many exemplars) and the number of exemplars ("small" or "large" sample of exemplars) on stereotypic responses, was examined by using a 2 x 2 between subjects design. The results support a "prototype version" of the subtyping model, but are restricted to the small sample condition. The possibility that the cognitive overload created by the large sample of exemplars might lead to selective processing of confirming information is discussed.

Key words: Exemplars, stereotypes, typicality.

Address: Alexandra Hantzi, Department of Education, Section of Psychology, University of Patras, 265 00 Patras, Greece. Tel.: *30-61-997741, Fax *30-61-997740, E-mail: hantzi@upatras.gr